

P A L M I A N A

DOOR

NICOLAAS BEETS.

I.

Het jaar 1782 was voor de Hervormde Gemeente te Delfshaven noodlottig. Binnen den tijd van drie maanden verloor zij beide hare voorgangers en bleef herderloos. Nog geen dertig jaar oud, was op den 17 van Lentemaand haar «zeer geliefde Leeraar» P. C. Hugenholtz ontslapen, en op den 13 van Bloemaand volgde de vijfenvijftigjarige J. W. Bussingh, niet minder geliefd Evangeliedienaar, hem in de eeuwige rust. Geen van beiden ging onbezongen ten grave, en de dichterlijke uitboezemingen door het overlijden gewekt bleven niet ongedrukt. Over zijn dierbaren vriend Hugenholtz stortte de zoon van diens ambtgenoot, de eenentwintigjarige J. W. Bussingh, J. W. Fil., reeds als dichter bekend en bekroond, in 124 alexandrijnen een hartstochtelijken «Lijkzang» (1) uit, maar bij het binnen twee maanden gevolgd «allersmartelijkst afsterven van zijn dierbaren vader» sprak

(1) Lijkzang over mijnen dierbaren vriend, den Weleerwaardigen Zeer Geleerden Heere Petrus Conradus Hugenholtz, laetst zeer geliefd leeraer der gemeente van Delfshaven, Aldaer ontslapen in het 30ste jaer zijnes levens, den 17den van Lentemaend, 1782.

(8) blz. 8°.

hij in het sterfhuis naar het hart der bedroefden, in een ietwat korteren «Troostzang», waarvan kinderlijk gevoel, dankbare eerbied en blijmoedig geloof den toon hadden aangegeven.

Maar ook een ander jeugdig Delfshavenaar, zijn medestudent in de Godgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool, de «waardste zijner vrienden», in wien hij binnen weinige jaren en levenslang een zwager zou liefhebben (1), de toen negentienjarige Johannes Henricus van der Palm, ook reeds als dichter bekend en bekroond (2), die zich bij het verlies van den Eerwaardigen Hugenholtz tot een «Graf-schrift» bepaald had, ontlastte hier als vriend des huizes zijn gemoed in eene elegie en liet ditmaal aan zijn dichterlijken vader, Kornelis van der Palm, de eer om het «Graf-schrift» te leveren.

De indertijd waarschijnlijk niet in den handel gebrachte bundeltjes, waarin deze stukken zijn bijeengebracht, zijn zeldzaam genoeg geworden, en de naam van den destijds als dichter veel belovenden, maar tot den eersten prozaschrijver en redenaar van het Nederland zijner dagen bestemden van der Palm vermaard genoeg om zijn aandeel daaraan voor geheele vergetelheid te behoeden.

GRAFSCRIFT.

Gij, die gevoel bezit, eerbiedigt dit gebeente!
 Hier rust een Boetgezant, de vreugd van zijn Gemeente:
 De brave Hugenholtz, door jong en oud betreurd,

(1) J. W. Bussingh † 1828.

(2) Immers in datzelfde jaar 1782 met goud, door 't genootschap «Kunst wordt door Arbeid verkregen», voor zijn dichtstuk «Het Oorlog». (Zie «Leven en Karakter van J. H. v. d. Palm» bl. 28).

Zijn vriend Bussingh had reeds 't jaar te voren voor zijn «Lof der Weldadigheid» den eerepalm bij «Kunstliefde spaart geen Vlijt» weggedragen.

Door kundigheên versierd, door 't schoon der deugd bewogen.
 In 't bloeiendst zijner jeugd naer 't gapend graf gesleurd,
 Heeft deze zerk zijn lijk ons weenend oog ontogen!

J. H. VAN DER PALM,
Theol. Stud.

TROOSTZANG

over het smertelijk afsterven van den Weleerwaardigen
 Zeer Geleerden Heere J. W. Bussingh.

Mijn God! het is dan waer... o treffendste aller slagen!
 Aendoenlijk oogenblik... Wat sombre plegtigheid!
 Mijn schier verduisterd oog ziet hem ten grafsteê dragen,
 Terwijl mijn wankle tred hem zelve derwaerds leidt!
 Is 't Bussingh, die men hier van ieders bloedend harte,
 Van Echtgenooten en Kroost, van Vriend en Magen scheurt?
 Ja, 'k lees dit doodlijk woord in 't aengezicht vol smarte
 Dier statelijke rij', die zijnen dood betreurt!
 Zijn dood... 'tis of dit woord, hoe schriklijk in elks oog,
 Mijn afgeloterd hart aen stille vreugd verbindt. —
 Wijk, eigenliefde, wijk, ontijdig mededogen!
 'k Gevoel wat elk verliest, maer 'k zie ook, wat *Hij* wint
 En waerlijk, met een ziel, zoo edel, zoo verheven,
 Bij 't naderen van dien Vorst, die 't gansch Heelal verschrikt,
 Met vreugd terug te zien op 't afgelegde leven...
 o Denkbeeld, 't welk een hart, dat slechts gevoelt, verkwikt!
 Dit immers, groote ziel! was 't lot dat u verbeidde,
 Toen ge op den rand des grafs, aen elke traen herdacht,
 Die 't dankbaer oog weleer om uwe weldaên schreide,
 Zoo vaak uw teedre zorg hun rampen had verzacht!
 Toen Jesus, uwe Vriend, alleen u 't harte boeide,
 En gij, geheel verrukt, door zijne min geschraegd,
 In elke druppel bloeds, die uit zijn wonden vloeide,
 Een bron van eeuwig heil voor u ontspringen zaegt.
 Toen 's Vaders minzaam oog, waer uit vergifnis straelde,
 Den toegang u ontsloot naer d'ongeschapen thron,
 Toen, op zijn enkle wenk, een heir van Serafs daelde,
 Die aen uw vlotte ziel hun vlugge wieken boên,

Om, afziende op deze aerd, naer 't Paradijs te streven!

Toen sloop geen wreede smert ten uwen boezem in:
Gij liet slechts eenen zucht, schier aen het stof ontheven:

«o God bewaer mijn vrouw, bewaer mijn huisgezin»!
En, troosteloos gezin! zou God u dan verlaten?

Niet luistren naer de beê van zijnen lieveling?

Neen, hoe het immer ging, wie immer u vergaten,

God is en blijft getrouw, een bron van zegening!
Kom, schreiende Echtgenoot', droog dan uw gloênde wangen,

'k Weet dat die tranenvloed de menschlijkheid verëert:
Maer, rustig van den wenk der Godheid af te hangen

Is 't kenmerk van die deugd, die 't ongeluk braveert.
God heeft misschien voor u, door hem uw min' te ontrukken,

Schoon 't wijze raedsbesluit ons oog ontvliedt, gewaekt:
Oneindig wreeder ramp zou mogelijk u drukken,

Had niet de Almagtige zijn' levensloop gestaekt!
Dan zaegt ge hem misschien, geprangd door duizend kwalen,

Of kwijnend voor uw oog van zielsverdriet vergaen:
Hoe diep zou zulk een schicht niet in uw boezem dalen,

Hoe duur zou zulk een gunst de huwlijksliefde staen!
Kom, knielen wij te zaem voor 't eindloos Alvermogen: —

We ontvingen, groote God! een Bussingh van uw hand
Uw vaderlijke zorg heeft ons dien weer onttoogen,

Zie hoe ons hartaltaer van dankbren wyrook brandt!
En gij, bedroefde Zoon! ô waerdeste mijner Vrinden!

Voldoe, hoe fel gewond, voldoe den duursten pligt:
Laet dit bedrukt gezin in u een trooster vinden,

Kust hun den tranenvloed van 't gloeiend aengezicht!
'k Zie in uw teeder oog een zilten druppel blinken,
Een traen van droefenis, met zuivre vreugd gemengd...

Hoe vrij moogt ge in die zee van zacht gevoel verzingen,
Wat offer, 't welk gij de asch van zulk een Vader brengt!

Die Vader, dierbre Vriend! is niet geheel gestorven,
Hij leeft, hij leeft in u, is in uw hart geprent.

Haest hebt ge u ook dien schat van kunde en deugd verworven,
Die hem aen ieders liefde en achting heeft gewend!

Wat zuivre troost voor u, Delfshavens Kerkgemeente!
Beton, hoe in die vreugd uw zwoegend harte deelt!

Een Zoon treurt bij deze asch, bij dit geliefd gebeente,
Die al de merken draegt van 's Vaders evenbeeld!

Die Vader, in uw hart voor nijd en laster veilig,
 Eischt uw herdenking nog in 't bovenmaensch gebied.
 Nog blijf' zijn teedre zorg, zijn *jongste raed* u heilig,
 Beledig zijne schim door uw verachting niet!
 Laet ons ook dezen troost, deez' edlen troost niet derven,
 Zij voegt aen elken Vriend van onzen hemelling:
 Mijn Bussingh stierf, en wij, wij zullen ook eens sterven!...
 Wacht ons, verheven Geest! welhaest in uwen kring!

J. H. VAN DER PALM (1).

Het «Graftchrift» van K. van der Palm luidt aldus:

Deez steen bedekt het Rif, bedrukte Havenaren!
 Van uwen Boetgezant, vol ijvrig voor zijn' Heer,
 Van uwen Bussingh, de eer en roem der priesterscharen —
 Koomt stort een liefdetraen op zijnen grafzerk neer! —

K. VAN DER PALM.

II.

In het jaar 1784, het jaar van zijn rectoraat, kwam, naar de schilderij van van der Puyl, het door A. Delfos geteekend en door P. de Mare (2) op koper gebracht

(1) Op bl. 31 van: Lijkzangen, over den Weleerwaardigen Zeer Geleerden Heere J. W. Bussingh, zeer geliefd Evangeliedienaar in de Gereformeerde gemeente van Delfshaven, Aldaer ontslapen, in den ouderdom van ruim 55 jaren, den 13den van Bloeimaand 1782. 42 blz. 8°. Volgens de laatste bladzijde gedrukt: Te Leyden, Bij C. van Hoogeveen, Junior. 1782.

(2) G. van der Puyl, Utrechtsch schilder; A. Delfos, en P. de Mare, graveurs te Leiden.

portret in het licht van «Carolus Boers, S.S. Theol. Dr. en (sinds 1779) Prof. aan 's Lands Universiteit te Leijden en Regent van het Collegie van Hun Edele Grootmogende de Heeren Staten van Holland en Westfriesland» (1). De nu eenentwintigjarige student van der Palm, zijn leerling en kweekeling in het Staten Collegie, had er het volgende bijschrift onder gesteld:

De Schoone Schilderkunst wilde in een beeltenis,
 De blanke Deugd, vervreemd van blinkend Schijnverniss,
 Den Geest, door kieschen smaak tot rijk verstand verheven,
 De heusheid, 't zacht gevoel, met 's menschdoms lot begaen,
 De Godgeleerdheid zelf door 't stout penseel doen leven,
 Zij maelde 't beeld van Boers... en zag haar wensch voldaan.

J. H. VAN DER PALM.

Met welk een eerbied deze Theologiae Studiosus de uitnemenden zijns tijds beschouwde, en dat hij niet slechts de Nederduitsche, maar ook de Latijnsche lier te hanteeren wist, was reeds veel vroeger gebleken. «Ter gedachtenisse» van den, op 27 November 1778, na een bijna dertigjarig professoraat, te Leiden ontslapen Jan Jacob Schultens, schoon hij minst geschreven heeft, misschien nog de geleerdste van de drie mannen van dat geslacht, die na elkander der Leidsche Hoogeschool zoo grooten luister hebben bijgezet, zag een bundeltje Lijkzangen (2) het licht, en onder deze, het volgende:

(1) † 1814.

(2) Lijkzangen ter gedachtenisse van den H.E.W. H.G. Jan Jacob Schultens, Hoogl. enz., ontslapen binnen Leyden den 27sten van Slagtmaand 1778.

Inhoud: 1°. Gedicht zonder naamteekening. 2°. Graftchrift, get. J. W. Bussingh, stud. 3°. Lijkklagt, zonder naamteekening. 4°. Divis J. J. Schultensii manibus, get. J. H. van der Palm.

DIVIS J. J. SCHULTENSII MANIBUS.

Quisquis triste vides hoc bustum, siste viator!
 Ne temere accedas, sed reverenter ei.
 Hic jacet in quavis celebrer Schultensius, ora,
 Deflendus juveni, flebilis atque seni.
 Cujus et ingenium percepit, quidquid Hebraeus,
 Quidquid scivit Arabs, hunc brevis urna capit!
 Theologique jacent hic summi pulvis et ossa,
 Pars melior laudat tempus in omne Deum.

J. H. VAN DER PALM.

De dichter was toen nog nauwelijks student en vijftien jaar oud.

De niet onderteevende voorafgaande «Lijkklagt» in Nederduitsche verzen was waarschijnlijk mede van zijne hand.

 III.

Op bl. 28 van de Levens- en Karakterschets is aangeeteekend, hoe «bij uitstek nederig» in later leven de vroegere dichter der Prijsverzen zich bij de herinnering aan de daarmede behaalde zegepralen bleef betoonen. «Ik heb», verhaalde hij, «ik heb die medailles op mijn zilveren bruiloft laten versmelten tot geschenken voor mijn kinderen; maar», voegde hij er bij, «ik had ze ook niet verdiend. Het was toen zoo heel moeielijk niet». Op dezelfde bladzijde wordt de meening uitgedrukt, dat door hem in de korte jaren van zijn predikantschap te Maartensdijk (Jan. 1784—Sept. 1787) zijne laatste verzen zouden geschreven zijn. Van daar dagteekent ook het volgende, met vele andere in H.S. onder mij berustende en nooit

in 't licht gegeven stukje, geheel in de manier en den geest der dichtvoorbrenngselen van zijn tijd, maar een der beste, dat even goed van Bellamy had kunnen wezen als van diens vriend van der Palm, en daarenboven merkwaardig is door de herinnering, die zich voor den dichter daaraan hechtte, en die hij zoo te rechtertijde wist op te halen en te pas te brengen. Ik laat ze er op volgen.

D E E I K.

O telg der lang vervlogen jaren,
 Mijn hoofd leun' zachtjes aan uw stam:
 Geen tijd noch storm verdorre uw blaren,
 U zeng geen zonne- of bliksem vlam!
 'k Zie 't beekje uw achtbren voet besproeijen,
 En spelend langs uw wortel vloeijen,
 Hoe kromt zich deez' beladen tak:
 Nog ruischt, nog schudt hij heen en weder,
 Straks buigt hij op den stroom zich neder,
 En huwt aan 't spiegland watervlak.

Weldadige eik, sinds hoeveel dagen,
 Heeft uwe schaeûw dees vloed gekuscht?
 Hoe meenig hart, door druk verslagen,
 Vond hier weer zachte kalmte en rust?
 De middag zag hem eenzaam dwalen
 Verstikt door smart en zonnestrallen,
 O zoo zijn oog slechts weenen kon! ...
 Hij zag, hij leefte zich in uw lommer,
 Zijn hart werd kalm, vergat zijn kommer,
 Zijn oog werd straks een tranenbron.

Hoe dikwerf hebt ge een paar beminden
 Voor 't brandend vuur des daags gedekt,
 En daar ze op nieuwe vondjes zinden,
 Ook nieuwen lust in 't hart verwekt.
 'k Zie Damon met zijn Roosje vrijen,
 Door duizend kuische stoeijerijen

Hunne armen strenglende in elkaër —
 'k Zie beider oog in weelden zwemmen,
 Zijn mond op Roosjes mondje klemmen,
 Weldadige Eik, beschaauw dit paar.

Ruisch schomm'lend loof met zoet gefluister,
 Opdat geen echo hen beklapp',
 Geen jeugdig knaap dees twee beluister
 Of op verscholen min betrapp'!
 Zie, Roosje, zie in 't beekje neder,
 Het kaatst uw lieve beeldtnis weder,
 En wat gij met uw minnaar doet.
 Uw zacht, uw blozend aangezigtje,
 Uw dartlend oog, bevallig wichtje,
 't Staat al getekend in den vloed.

Wie waart gij, die voor tachtig jaren,
 Het rijsje plantte aan deze bron,
 Dat eerst bij 't grijzen uwer haren,
 Een koele schaauw verspreiden kon.
 Was 't zucht voor 't dankbaar nageslachte,
 Dat gij dees weldaad waardig achte,
 Was dit uw heerlijk, edel doel,
 Toen ge aan de vruchtbre moederaarde
 Een takje schonkt van zooveel waarde
 Voor 't kunstloos, onbesmet gevoel?

Waar ook uw teedre schim moog' wonen,
 — Want op deze aarde woont gij niet —
 Voor u zijn deze dankbre toonen,
 Voor u is dit mijn staamlend lied.
 Dat nooit een voet dees' oever nadre,
 Die, treurend hier geen troost vergadre,
 Niet zeegnend heentrekke uit dees' oord.
 Geen dag bestraal den roekeloozen,
 Hem doe zijn misdaad eeuwig bloozen,
 Die eens uw vreedzame asch verstoort.

J. H. v. D. P.

«Ja, Dominé, dat kan al raar kommen», zei een boersch gemeentelid, wien de jeugdige predikant-dichter met de voorlezing van dit gevoelig stukje begunstigd had, en wien daarin meer dan iets anders het gemoedelijk onderzoek naar den planter van dezen «telg der langvervlogen jaren» getroffen scheen te hebben. «Ja Dominé! dat kan al raar kommen. Een vliegende kraai het zoo'n aker in zen bek, laat hem hier of daar op een beluwd plekje vallen, en ziedaar!»

Utrecht, Nov. 1887.
